

ΟΔΗΓΙΕΣ ΟΡΘΗΣ ΠΡΑΚΤΙΚΗΣ

**ΟΔΗΓΙΕΣ ΠΡΟΣ ΕΙΔΙΚΟΥΣ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ
ΟΡΘΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΨΥΧΙΑΤΡΟΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ
ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ (ΔΙΑΖΥΓΙΟΥ,
ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΜΕ
ΓΟΝΕΑ).**

2019

ΟΔΗΓΙΕΣ ΠΡΟΣ ΕΙΔΙΚΟΥΣ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΟΡΘΗ ΠΡΑΚΤΙΚΗ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΨΥΧΙΑΤΡΟΔΙΚΑΣΤΙΚΕΣ ΥΠΟΘΕΣΕΙΣ ΟΙΚΟΓΕΝΕΙΑΚΩΝ ΔΙΑΦΟΡΩΝ (ΔΙΑΖΥΓΙΟΥ, ΕΠΙΜΕΛΕΙΑΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ, ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ ΑΝΗΛΙΚΟΥ ΜΕ ΓΟΝΕΑ).

Αθήνα 2019.

Υπεύθυνος επιτροπής:

- Βούρδας Απόστολος, Ψυχίατρος Παιδιών και Εφήβων.

Συντακτική Επιτροπή (αλφαβητική σειρά):

- Βούρδας Απόστολος, Ψυχίατρος Παιδιών και Εφήβων, MRCPSych, CCST, PhD

- Δουζένης Αθανάσιος, Καθηγητής Ψυχιατρικής,

- Μελίστα Πανταζή Ειρήνη, Αντιεισαγγελέας Εφετών, πρ. Πρόεδρος Εταιρείας Προστασίας Ανηλίκων.

- Μπέκα Αναστασία, Ψυχίατρος Παιδιών και Εφήβων, Συντονίστρια Διευθύντρια Ψυχιατρικού Τμήματος Παιδιών & Εφήβων Γ.Ν. "Γ. Παπανικολάου" Θεσ/νίκης.

- Παρασκευοπούλου-Ρας Αναστασία, Πιστοποιημένη Δικαστική Ψυχολόγος, Florida USA Δικαστική Ψυχολόγος.

1. ΓΕΝΙΚΕΣ ΑΡΧΕΣ

1.1 Ο πρωταρχικός **στόχος** του ειδικού ψυχικής υγείας ο οποίος εμπλέκεται σε γνωματεύσεις για δικαστική χρήση που εν γένει αφορούν ανηλίκους, είναι να διασφαλιστεί η **φυσιολογική** ψυχολογική και σωματική **ανάπτυξη** του παιδιού.

1.2 **Βασικές επιστημονικές αρχές** που διέπουν ειδικότερα τα θέματα επιμέλειας τέκνου και επικοινωνίας γονέα-τέκνου και τις οποίες οι ειδικοί θα πρέπει να έχουν υπόψη τους είναι οι εξής:

1.2.1 Το **συμφέρον του παιδιού** διασφαλίζεται καλύτερα από τους ενήλικες με τους οποίους το παιδί έχει ένα **ισχυρό και υγιή ψυχικό δεσμό**. Επομένως, σε περιπτώσεις που το παιδί έχει μεν έναν ισχυρό δεσμό με έναν ενήλικα, χωρίς όμως ο δεσμός αυτός να είναι υγιής, όπως συμβαίνει όταν ο ενήλικας αυτός κακοποιεί ή κακομεταχειρίζεται το παιδί, τότε το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού πιθανότατα δεν εξασφαλίζεται από την φροντίδα αυτού του ανθρώπου.

1.2.2 **Οι βιολογικοί γονείς είναι συνήθως οι άνθρωποι με τον ισχυρότερο ψυχικό δεσμό** προς το παιδί. Παρόλα αυτά η παρουσία του βιολογικού γονιού από μόνη της δεν εξασφαλίζει την ποιότητα της φροντίδας και του ψυχικού δεσμού μεταξύ γονιού-παιδιού. Άλλοι ενήλικες οι οποίοι διατηρούν βιολογική ή μη σχέση με το παιδί μπορούν επίσης να προσφέρουν ικανή φροντίδα στο παιδί και να αναπτυχθεί μεταξύ τους ένας αμοιβαίος ισχυρός και υγιής δεσμός.

1.2.3 Σε περίπτωση ύπαρξης αδελφών συνήθως το καλύτερο συμφέρον του παιδιού επιτάσσει τα **αδέλφια να παραμένουν ενωμένα**.

1.2.4 **Το φύλο του παιδιού από μόνο του δεν αποτελεί παράγοντα** ανάθεσης της επιμέλειας του παιδιού στον έναν ή στον άλλον γονέα.

1.2.5 **Καθυστερήσεις ή ασάφειες στις δικαστικές γνωμοδοτήσεις ειδικών θα πρέπει να αποφεύγονται**. Μακρόχρονες δικαστικές διενέξεις και ασάφειες γύρω από την ανάθεση επιμέλειας και τον καθορισμό επικοινωνίας μπορούν να τραυματίσουν σοβαρά το δεσμό του παιδιού με το γονεϊκό πρότυπο.

1.2.6 **Η επιθυμία του παιδιού** σχετικά με θέματα, επιμέλειας, κηδεμονίας, επικοινωνίας κ.λ.π. **θα πρέπει να μεταφέρεται** από τον ειδικό στο δικαστήριο αμιγώς όπως εκφράστηκε αλλά **με παράλληλο σχολιασμό** από τον ειδικό, σχετικά με την ωριμότητα και την ικανότητα του παιδιού, δεδομένων των συνθηκών και της ψυχοσυναισθηματικής του ανάπτυξης, να εκφράσει μια τέτοια επιθυμία.

1.2.7 **Η συνεργασία και η συναίνεση των γονέων μεταξύ τους** αλλά και με τον ειδικό ψυχικής υγείας είναι καθοριστικοί παράγοντες που υπηρετούν καλύτερα το συμφέρον του παιδιού. Ο ειδικός θα πρέπει να έχει υπόψη του την πιθανή υποβόσκουσα πεποίθηση κάθε γονέα ξεχωριστά ότι έχει τελεστεί κάποια αδικία εις βάρος του.

2. ΠΙΘΑΝΟΙ ΡΟΛΟΙ ΤΟΥ ΕΙΔΙΚΟΥ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ

2.1 **Ως πραγματογνώμονας** διορισμένος από το δικαστήριο για να γνωμοδοτήσει για ψυχολογικά ή ψυχιατρικά θέματα **σχετικά με το παιδί**.

2.2 **Ως πραγματογνώμονας** διορισμένος από το δικαστήριο για να γνωμοδοτήσει σχετικά με ψυχολογικά ή ψυχιατρικά θέματα **σχετικά με τους ενήλικες** (γονείς ή σημαντικούς άλλους) που σχετίζονται με το παιδί.

2.3 **Ως τεχνικός σύμβουλος** α) σε περίπτωση διορισμού πραγματογνώμονα, β) με ιδιωτικό «διορισμό», με πρωτοβουλία συνήθως ενός εκ των γονέων, με σκοπό να προσκομισθεί γνωμάτευση σε επικείμενη δίκη.

2.4 **Ως ειδικός μάρτυρας (υπό την ιδιότητα του ειδικού εμπειρογνώμονα ή ειδικού συμβούλου)**, χωρίς να έχει προηγούμενη σχέση με το παιδί και την οικογένεια προκειμένου να εκφράσει γνώμη σε σχέση με τα παραπάνω (μαρτυρία παιδιού, γνωμοδοτήσεις, στοιχεία από τον ιατρικό, ψυχιατρικό φάκελο της υπόθεσης). Ο ειδικός μάρτυρας - πρόσωπο συχνά εγνωσμένου κύρους - προτείνεται και καλείται στο δικαστήριο συνήθως από κάποιον από τους διαδίκους, χωρίς να αποκλείεται να κληθεί και από το ίδιο το δικαστήριο.

2.5 **Ως επαγγελματίας-μάρτυρας (professional witness)**, εφόσον έχει προηγούμενη σχέση θεραπευτή – ασθενούς με το παιδί ή / και την οικογένεια, προκειμένου να καταθέσει όσα γνωρίζει από την συνεργασία του με αυτούς. Ο επαγγελματίας - μάρτυρας καλείται να καταθέσει είτε από το ίδιο το δικαστήριο είτε μετά από πρόταση κάποιου από τους διάδικους.

3. Ο ΕΙΔΙΚΟΣ ΨΥΧΙΚΗΣ ΥΓΕΙΑΣ ΩΣ ΠΡΑΓΜΑΤΟΓΝΩΜΟΝΑΣ Η ΕΙΔΙΚΟΣ ΜΑΡΤΥΡΑΣ

3.1 Και στους δύο αυτούς ρόλους ο ειδικός ψυχικής υγείας κατέχει **ειδικές γνώσεις**, ικανότητες, εμπειρία, εκπαίδευση και δυνατότητα πρακτικής εφαρμογής τους, γύρω από τα ψυχιατροδικαστικά θέματα για τα οποία θα του ζητηθεί η γνώμη. Θα πρέπει να γνωρίζει το **νομικό και θεσμικό πλαίσιο** του οικογενειακού δικαίου καθώς επίσης και να τηρεί τις **αρχές ηθικής και δεοντολογίας** του επαγγέλματός του.

3.2 Έχει **επαρκή πρόσβαση** στα στοιχεία που αφορούν την υπόθεση και **επαρκή επικοινωνία** με όλες τις πλευρές. Αν κάποια στοιχεία δεν του έχουν διατεθεί, τότε ο πραγματογνώμονας και ο ειδικός μάρτυρας το αναφέρει, ενώ θα πρέπει να έχει υπόψη του ότι **κάθε μια εμπλεκόμενη πλευρά πιθανόν να αποκρύψει στοιχεία** ή πληροφορίες που θα μπορούσαν δυνητικά να είναι επιβλαβή για την ίδια.

3.3 **Δεν εμπλέκεται** στην συγκρουσιακή ατμόσφαιρα μεταξύ των αντιδίκων πλευρών.

3.4 Εκφράζει **επιστημονική γνώμη, η οποία στηρίζεται σε στοιχεία**. Τα στοιχεία προέρχονται από τις παρατηρήσεις και την εξέταση του ίδιου του ειδικού ή και από στοιχεία που του έχουν δοθεί είτε από το δικαστήριο είτε από τα εμπλεκόμενα μέρη. Δεν εκφράζει σε καμία περίπτωση γνώμη για άτομα που δεν έχει ο ίδιος αξιολογήσει.

3.5 Μπορεί να δώσει επιστημονική **γνώμη σε υποθετικά σενάρια** σχετικά με την περίπτωση, τα οποία θα του παρουσιαστούν ή θα του ζητηθούν από το δικαστήριο, υπογραμίζοντας όμως τον υποθετικό χαρακτήρα αυτών.

3.6 Η επιστημονική γνώμη και **γνώση που εκφράζει έχει αποκλειστικό στόχο να βοηθήσει το δικαστήριο** να κατανοήσει καλύτερα τα στοιχεία που έχει στη διάθεση του, ώστε να μπορέσει να καταλήξει σε δικαστική απόφαση.

3.7 Η γνωμοδότηση του ειδικού ψυχικής υγείας πρέπει να τηρεί την **επιστημονική αντικειμενικότητα της, ανεξάρτητα της πλευράς που εκπροσωπεί**.

4. ΟΔΗΓΙΕΣ ΣΧΕΤΙΚΑ ΜΕ ΤΗ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ

4.1 Παραπομπή

4.1.1 Ο ειδικός ψυχικής υγείας, ως πραγματογνώμονας λαμβάνει από το δικαστήριο έγγραφη απόφαση διορισμού του ως πραγματογνώμονα, στην οποία εμπεριέχονται πάντοτε και τα σχετικά ερωτήματα, τα οποία καλείται να απαντήσει. Πριν την αποδοχή του διορισμού του μπορεί να υπάρχει **προκαταρκτική επικοινωνία** με την δικαστική ή ανακριτική αρχή ή με τα εμπλεκόμενα μέρη. Η επικοινωνία αυτή δεν είναι υποχρεωτική και στόχο έχει τη διευκρίνιση του ρόλου του ειδικού στην υπόθεση καθώς και του είδους της βοήθειας που θα μπορούσε να προσφέρει.

4.1.2 Σε περίπτωση που ο ειδικός ψυχικής υγείας προσεγγισθεί ιδιωτικά από έναν διάδικο, ως τεχνικός σύμβουλος ή ειδικός μάρτυρας, τότε, εφόσον προτίθεται να αναλάβει τη διενέργεια της αιτούμενης εργασίας, θα πρέπει να ζητά γραπτώς το **διορισμό** του, καθώς και τα ερωτήματα στα οποία θα κληθεί να απαντήσει.

4.1.3 Σπάνια, σε περιπτώσεις επείγοντος, ο ειδικός ψυχικής υγείας μπορεί να κληθεί και προφορικά, με επείγουσα κλήση του δικαστηρίου, για να προσέλθει να καταθέσει στο πλαίσιο δίκης που βρίσκεται σε εξέλιξη.

4.1.4 Ο ειδικός θα πρέπει να παρουσιάσει ένα **χρονοδιάγραμμα** ολοκλήρωσης της εργασίας του.

4.1.5 Πριν αποδεχτεί το διορισμό του θα πρέπει να είναι προετοιμασμένος να **παραστεί στο δικαστήριο εφόσον κληθεί**.

4.2 Καθ' αυτού αξιολόγηση

4.2.1 Ο ειδικός **ενημερώνει κάθε εμπλεκόμενη πλευρά** για τη διαδικασία της αξιολόγησης, το χρονοδιάγραμμα που θα ακολουθηθεί και το σκεπτικό πίσω από αυτό.

4.2.2 Ο ειδικός αφιερώνει **επαρκή χρόνο** προκειμένου να λάβουν χώρα όλες οι απαραίτητες αξιολογήσεις, συνεντεύξεις και παρατηρήσεις.

4.2.3 Ένας **χρήσιμος οδηγός, για τη μορφή των συναντήσεων** αξιολόγησης, η οποία περιλαμβάνει όλα τα εμπλεκόμενα μέρη είναι ο εξής:

4.2.3.1 **Τα παιδιά θα πρέπει να εξετάζονται μόνα τους**, εκτός και αν είναι πολύ μικρής ηλικίας. Επαρκής χρόνος θα πρέπει να δίνεται προκειμένου να εκτιμηθεί η ψυχολογική τους κατάσταση, ο ψυχικός τους δεσμός με τους ενήλικες και η επιθυμία τους. Η επιθυμία του παιδιού σχετικά με την επιμέλεια και την επικοινωνία θα πρέπει να καταγραφεί αυτοτελώς. Όταν σε μια οικογένεια υπάρχουν περισσότερα του ενός παιδιά αυτά θα πρέπει να εξεταστούν ξεχωριστά, αλλά και μαζί όπου αυτό ενδείκνυται.

4.2.3.2 Όποτε είναι δυνατόν θα πρέπει να υπάρχει παρατήρηση και αξιολόγηση **ζωντανής διάδρασης του παιδιού με κάθε έναν από τους γονείς** ή τους σημαντικούς εμπλεκόμενους ενήλικες.

4.2.3.4 Η από **κοινού εξέταση και των δύο γονέων** ή ακόμα και εξέταση όλης της οικογένειας μαζί συμπεριλαμβανομένων γονέων και παιδιών δεν θα πρέπει να αποκλείεται, αν αυτό είναι δυνατόν.

4.2.3.5 Η ψυχιατρική **εκτίμηση καθενός γονέα** ή σημαντικού εμπλεκόμενου ενήλικα είναι συχνά απαραίτητη έστω και αν αρχικά υπάρχει αντίσταση ή άρνηση από την πλευρά του ενήλικα. Επίσης, απαραίτητη μπορεί να είναι η ψυχιατρική εκτίμηση νέων συζύγων, παππούδων, γιαγιάδων ή άλλων ενηλίκων που εμπλέκονται άμεσα με την ανατροφή του παιδιού. Εάν η εκτίμηση αυτή δεν έχει ζητηθεί ήδη από το δικαστήριο (π.χ. με ταυτόχρονο διορισμό παιδοψυχιάτρου και ψυχιάτρου ενηλίκων στην απόφαση ορισμού πραγματογνωμόνων), τότε ο ειδικός ψυχικής υγείας που διενεργεί την πραγματογνωμοσύνη - προφανώς ψυχίατρος παιδιών και εφήβων ή ψυχολόγος - μπορεί να προτείνει προς το δικαστήριο που τον διόρισε την αναγκαιότητα διενέργειας ψυχιατρικής εκτίμησης των γονέων ή/και άλλων σημαντικών για το παιδί ενηλίκων προσώπων, είτε κατά τη διάρκεια των δικών του ενεργειών και πριν την ολοκλήρωση της δικής του πραγματογνωμοσύνης είτε μετά την ολοκλήρωση και κατάθεση της έκθεσής του, ως μέρος των συμπερασμάτων και των προτάσεών του.

4.2.3.6 Όποτε κρίνεται ότι απαιτείται ειδική αξιολόγηση από ψυχολόγο (πχ για τεστ προσωπικότητας, προβολικά τεστ, IQ τεστ κ.λπ) ή από Κοινωνικό Λειτουργό (εφόσον αυτοί δεν έχουν ήδη ορισθεί ως πραγματογνώμονες) μπορεί να ζητηθεί ο διορισμός τους με αιτιολογημένη αίτηση του ορισθέντος πραγματογνώμονα προς το δικαστήριο. Η γνωμοδότησή τους είναι σκόπιμο να συμπεριλαμβάνεται στην έκθεση πραγματογνωμοσύνης, να σχολιάζεται και, αν είναι δυνατόν, αντίγραφο της να επισυνάπτεται στο παράρτημα της ψυχιατρικής ή παιδοψυχιατρικής γνωμοδότησης.

4.2.3.7 **Όλα τα σχετικά στοιχεία** (π.χ. έγγραφα, φωτογραφίες, κ.λπ), που τέθηκαν στη διάθεσή του ειδικού θα πρέπει να **αναφέρονται** και εφόσον αυτός το κρίνει σκόπιμο, να **σχολιάζονται**.

4.2.3.8 **Η εκτίμηση** του ειδικού θα πρέπει να είναι όσο πιο **πλήρης και σφαιρική** γίνεται με κριτήριο το βέλτιστο συμφέρον του παιδιού δεδομένων των συνθηκών. Σε ορισμένες περιπτώσεις είναι πιθανόν να απουσιάζουν στοιχεία και η αξιολόγηση να μην είναι πλήρης και σφαιρική. Αυτό μπορεί να οφείλεται σε έλλειψη διαθεσιμότητας κάποιας εμπλεκόμενης πλευράς, σε κίνδυνο επιβλαβών συνεπειών συνήθως για το παιδί από τη συμμετοχή κάποιας πλευράς ή σε περίπτωση κατά την οποία ζητείται μια μερική μόνο άποψη γύρω από το όλο θέμα. Σε κάθε περίπτωση αν ορισμένα στοιχεία από την αξιολόγηση απουσιάζουν ο ειδικός το αναφέρει στην έκθεσή του και το συμπεριλαμβάνει στη διαμόρφωση της επιστημονικής του γνώμης.

5. Η ΜΑΡΤΥΡΙΑ ΣΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ

5.1 Ο ειδικός ψυχικής υγείας θα πρέπει να είναι **προετοιμασμένος να παραστεί** στο δικαστήριο εφόσον κληθεί. Εφόσον έχει διενεργήσει πραγματογνωμοσύνη, είναι υποχρεωμένος να προσέλθει όταν του ζητηθεί, για να καταθέσει και προφορικά στην αίθουσα της δίκης όσα διαπίστωσε και συμπεριέλαβε στην έκθεση πραγματογνωμοσύνης. Όταν καλείται ιδιωτικά εκ μέρους ενός των διαδίκων, συνιστάται **να γνωστοποιήσει** στους δικηγόρους ή στο δικαστήριο τις **μέρες και ώρες που θα ήταν διαθέσιμος** να παραστεί στη δίκη. Εναλλακτικά, ο ειδικός ψυχικής υγείας μπορεί να ενημερώσει ότι παραμένει στη διάθεση του δικαστηρίου και να **παρουσιαστεί άμεσα** σε αυτό μόλις ειδοποιηθεί. Κατά αυτόν τον τρόπο περιορίζεται στο ελάχιστο η διατάραξη της ομαλής λειτουργίας του κλινικού και θεραπευτικού έργου του ειδικού, ενώ επίσης μειώνονται και τα δικαστικά έξοδα που προκύπτουν από ατελέσφορες και άκαρπες παρουσίες στο χώρο των δικαστηρίων.

Σε κάθε περίπτωση ο ειδικός ψυχικής υγείας θα πρέπει να ενημερώνει το δικαστήριο ή τους δικηγόρους για το αν αδυνατεί να παρευρεθεί συγκεκριμένες ημέρες και ώρες ώστε να αποφευχθούν άσκοπες καθυστερήσεις στην πορεία της δίκης.

5.2 Ο ειδικός μάρτυρας **ενημερώνει το δικαστήριο για την εκπαίδευση**, την εμπειρία και τα προσόντα του. Οι δικαστές και οι δικηγόροι χρειάζονται να γνωρίζουν τη διαφορά μεταξύ ειδικών ψυχικής υγείας (ψυχίατρο, ψυχολόγου, κοινωνικού λειτουργού, σύμβουλου κ.λπ) και ειδικού μάρτυρα για θέματα ψυχιατροδικαστικής.

5.3 Ο ρόλος του ειδικού ψυχικής υγείας στο δικαστήριο είναι να **παρουσιάσει τα στοιχεία που του ζητήθηκαν, να τα σχολιάσει επιστημονικά και να απαντήσει στα ερωτήματα για τα οποία κλήθηκε**. Ο ρόλος, του δικαστή είναι να εκτιμήσει το σύνολο των επιστημονικών απόψεων (ενίοτε αντικρουόμενων) και σε συνδυασμό με άλλα στοιχεία που προέκυψαν κατά τη διάρκεια της δίκης να καταλήξει σε τελική απόφαση.

5.4 Ο ειδικός ψυχικής υγείας εξετάζεται τόσο από το δικαστή όσο και από το δικηγόρο καθ'εκάστης πλευράς. Ο ειδικός, όταν μιλάει **απευθύνεται στον δικαστή**, έστω και αν η ερώτηση προέρχεται από τους δικηγόρους εκάστης πλευράς. Το ύφος του ειδικού μάρτυρα θα πρέπει να παραμένει σταθερό, επαγγελματικό και επιστημονικό ανεξάρτητα από το πόσο κατάλληλη, εύκολη ή δύσκολη είναι η ερώτηση που του απευθύνεται.

6. ΚΟΣΤΟΣ ΚΑΙ ΑΜΟΙΒΗ

Στις αστικές δίκες, όπως είναι αυτές που αφορούν τις υποθέσεις οικογενειακού δικαίου, υπεύθυνος για την αμοιβή του πραγματογνώμονα είναι ο λεγόμενος «επισπεύδων», δηλαδή ο διάδικος που κοινοποιεί στον πραγματογνώμονα το διορισμό του. Για τους τεχνικούς συμβούλους και τους ειδικούς μάρτυρες, η αμοιβή καταβάλλεται από τον διάδικο που απευθείας προσέγγισε τον ειδικό και ζήτησε τις υπηρεσίες του. Για τον επαγγελματία - μάρτυρα, που συνήθως καλείται από το δικαστήριο να καταθέσει όσα γνωρίζει μέσω της θεραπευτικής σχέσης του με τον ασθενή, δεν προβλέπεται αμοιβή.

Ο ειδικός θα πρέπει να έχει προβεί σε ρητή συμφωνία ει δυνατόν και γραπτώς με την πλευρά, η οποία θα είναι υπεύθυνη για την πληρωμή. **Ο ειδικός έχει δικαίωμα να ζητήσει προκαταβολικά την πληρωμή του** για την διενέργεια της εξέτασης και της γνωμάτευσης καθώς επίσης και να πληρωθεί σε περίπτωση που κάποιο από τα μέρη δεν εμφανιστεί ή ακυρώσει εκπρόθεσμα μια συνάντηση. Παρακάτω παρουσιάζεται ένας κατάλογος όπου ο ειδικός θα πρέπει να έχει υπόψη του κατά την χρέωση και την τελική κοστολόγηση:

I. Συζητήσεις (τηλεφωνικές ή δια ζώσης, με δικηγόρους ή σημαντικούς άλλους κάθε πλευράς)

II. Ανάγνωση αρχείων και στοιχείων (ιατρικοί φάκελοι, γνωμοδοτήσεις, βιβλιογραφική έρευνα)

III. Συνεντεύξεις

IV. Σύνταξη έκθεσης

V. Χρόνος και έξοδα για μετακινήσεις

VI. Αναμονή στο δικαστήριο

VII. Εξέταση ως μάρτυρας στο δικαστήριο

VIII. Άλλα πιθανά έξοδα.

7. ΕΠΙΠΛΕΟΝ ΣΧΟΛΙΑ

7.1 Είναι απαραίτητο ο **αριθμός των συνεδριών να περιορίζεται στις απολύτως απαραίτητες** και να αποφεύγονται άσκοπες εκτιμήσεις και αξιολογήσεις.

7.2 Η **γνωμάτευση** του πραγματογνώμονα θα πρέπει να **παραδίδεται στο δικαστήριο** χωρίς καθυστέρηση, μέσα στο χρόνο που ορίζεται στην απόφαση διορισμού του, εκτός εάν ζητήσει από το δικαστήριο και λάβει παράταση της προθεσμίας.

7.3 Όταν ένας ειδικός προσεγγίζεται σε ιδιωτική βάση από τη μια μόνο πλευρά για τη σύνταξη μιας έκθεσης για δικαστική χρήση, ο ειδικός είναι χρήσιμο να ενημερώνει την πλευρά αυτή ότι εάν δεν εξετασθεί και η άλλη πλευρά, η αξιολόγηση δεν θα είναι σφαιρική και ότι θα υπάρχει **κίνδυνος να χαρακτηριστεί ως μεροληπτική**. Ο ειδικός μπορεί να προτείνει να επικοινωνήσει ο ίδιος με την αντίδικη πλευρά. Σε κάθε περίπτωση οι ειδικοί δεν μπορούν να εκφράσουν επιστημονική γνώμη για άτομα που δεν έχουν οι ίδιοι αξιολογήσει και δικαιούνται να αρνηθούν να συντάξουν μια έκθεση αν θεωρήσουν ότι δεν έχουν επαρκή πρόσβαση σε πληροφορίες. Όταν ένας ειδικός προσεγγίζεται σε ιδιωτική βάση από έναν γονέα για να συντάξει έκθεση για δικαστική χρήση γύρω από θέματα επιμέλειας και επικοινωνίας, ο ειδικός θα πρέπει, εφόσον είναι εφικτό, να ενημερώσει και τον άλλον γονέα και να τον καλέσει να συμμετάσχει στην αξιολόγηση. Στην ενέργεια αυτή θα πρέπει να προχωρά ανεξάρτητα με το ποιος γονέας ασκεί την επιμέλεια του παιδιού.

7.4 Σε περίπτωση που τη δικαστική έκθεση και την εξέταση του παιδιού την αιτείται ο γονέας που δεν ασκεί την επιμέλεια του παιδιού (αλλά συνασκεί τη γονική μέριμνα και δεν έχει εκπέσει από αυτήν, δηλαδή δεν του έχει αφαιρεθεί η γονική μέριμνα), ο ειδικός δεν θα πρέπει να εξετάσει το παιδί, παρά μόνον εάν πάρει προηγουμένως τη ρητή συγκατάθεση του γονέα που ασκεί αποκλειστικά την επιμέλεια του ανηλίκου ότι δέχεται να εξετασθεί ο ανήλικος. Η μόνη εξαίρεση στο σημείο αυτό αφορά την περίπτωση που η υγεία του παιδιού αιτιολογημένα βρίσκεται σε άμεσο κίνδυνο. Σε κάθε περίπτωση ο γονέας που δεν ασκεί την επιμέλεια του παιδιού μπορεί να ακολουθήσει την ορθή νομική πρακτική προκειμένου να δοθεί η εντολή ή η άδεια (συνήθως από τον εισαγγελέα ανηλίκων) να εξεταστεί το παιδί του από ειδικό ψυχικής υγείας.

7.5 Αν μια πλευρά προσκλήθηκε να συμμετάσχει στην αξιολόγηση και αυτή η πλευρά αρνήθηκε, αυτό θα πρέπει να αναφέρεται στην τελική έκθεση.

8 ΙΑΤΡΙΚΟ ΑΠΟΡΡΗΤΟ

8.1 Κατά τη διάρκεια της αξιολόγησης είναι πιθανόν να προκύπτουν στοιχεία η αποκάλυψη των οποίων θα μπορούσε να αποτελέσει σοβαρό **κίνδυνο για την ψυχική υγεία του παιδιού** ή άλλων εμπλεκομένων. Στην ψυχιατροδικαστική εκτίμηση η οποία έχει ζητηθεί από το δικαστήριο δεν υφίσταται το απόρρητο μεταξύ ιατρού και ασθενούς. Ο πραγματογνώμονας οφείλει να έχει ενημερώσει την κάθε πλευρά για αυτό πριν την έναρξη της αξιολόγησης.

8.2 Ιδίως σε ό,τι αφορά τη **θεραπευτική σχέση του θεραπευτή με τον ασθενή** η Ελληνική Ψυχιατροδικαστική Εταιρεία αναγνωρίζει ότι το συγκεκριμένο θέμα είναι ιδιαίτερα ευαίσθητο. Ο θεραπευτής, όπως προκύπτει και από αντίστοιχες οδηγίες άλλων Εταιρειών Ψυχιατροδικαστικής της αλλοδαπής, δεν θα πρέπει να αποδέχεται διορισμό του ως πραγματογνώμονα και γενικότερα στο ρόλο 'αξιολογητή' στα πλαίσια δικαστικών εκτιμήσεων. Αυτό συμβαίνει διότι η αντικειμενικότητα της κρίσης του είναι πολύ πιθανόν να είναι επηρεασμένη και γιατί θα πρέπει να διαχειρισθεί θέματα ιατρικού απορρήτου, για όσα έμαθε πριν το διορισμό του, στα πλαίσια της θεραπευτικής σχέσης.

Ωστόσο υπάρχουν περιπτώσεις, στις οποίες συγκεκριμένες πληροφορίες που αποκτήθηκαν στη διάρκεια της θεραπείας είναι απαραίτητες για την προστασία του παιδιού και δεν μπορούν να αντληθούν από άλλες πηγές. Στις περιπτώσεις αυτές, ο θεραπευτής, παρότι δεν μπορεί να υποχρεωθεί από το δικαστήριο να παραβεί το ιατρικό απόρρητο, έχει υποχρέωση να ενημερώσει τις αρχές για αξιόποινες πράξεις που τελέστηκαν σε βάρος ανηλίκων ή που πρόκειται να τελεσθούν στο μέλλον. Με βάση τα παραπάνω ο επαγγελματίας-μάρτυρας (θεραπευτής), εφόσον κληθεί από το δικαστήριο και υποχρεωθεί να καταθέσει, θα πρέπει αφενός να ενημερώνει τον ασθενή του για την υποχρέωσή του αυτή, αφετέρου να καταθέσει μόνον εκείνα τα στοιχεία, τα οποία, κατά την εκτίμησή του, εάν δεν κατατεθούν, θέτουν τον ανήλικο ασθενή του σε κίνδυνο. Δεν υποχρεούται όμως και δεν θα πρέπει να αναφέρει τυχόν άλλα απόρρητα θέματα, τα οποία η οικογένεια ή ο ανήλικος του έχουν αναφέρει στα πλαίσια της θεραπευτικής τους σχέσης μαζί του. Τα παραπάνω ενδεχόμενα, ο επαγγελματίας-μάρτυρας (θεραπευτής) τα έχει συζητήσει με το παιδί (εφηβικής κυρίως ηλικίας) και τους γονείς του. Με τον τρόπο αυτό διατηρείται η θεραπευτική σχέση προς όφελος της ψυχικής υγείας του παιδιού και παράλληλα επιτυγχάνεται, στο μέτρο του δυνατού, η ισορροπία μεταξύ της τήρησης των προβλεπόμενων δεοντολογικών κανόνων και αρχών αφενός και της εξασφάλισης μιας ορθής και αντικειμενικής δίκης αφετέρου.

ΤΕΛΟΣ